

BATUM'DA TÜRK-RUS NÜFUZ MÜCADELESİ VE BİR RUS CEMİYETİNİN NİZAMNAMESİ

BÜLENT BAKAR*

Eskiçağ'da Pers İmparatorluğu sınırları içinde yer alan Batum şehri Roma ve Gürcistan Birleşik Krallığı hakimiyetlerinden sonra XV. yüzyıl sonlarında Osmanlılar tarafından alınmış, bir ara elden çıkmışsa da tekrar fethedilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) zamanında Trabzon eyaletine bağlı bir sancak olan Batum daha sonra müstakil bir eyalet olmuştur¹.

Bu sırada hızla gelişen ve önemli bir güç olarak ortaya çıkan Rusya, büyük mücadelelerden sonra 1552'de Kazan Hanlığı'nı ortadan kaldırdı². 1556'da da Astrahan Hanlığı'nı egemenliği altına aldı³. Böylece Rusların Kafkaslar'a inmesinde ve bölge üzerinde emellerini gerçekleştirmesinde fazla bir engel kalmamış oluyordu. Ruslar, Kafkaslar'a inmeye başladıktan sonra stratejik öneme sahip Batum'u ele geçirmek için büyük bir çaba içine girdiler. 1828-1829 Osmanlı-Rus harbinde Batum'u ele geçirmek için yapılan şiddetli Rus hücumları başarısızlıkla sonuçlandı ve Ruslar Batum'u ele geçiremediler. 1877-1878 Osmanlı-Rus harbinde de Rusların en büyük hedeflerinden biri Batum'u elde etmekte. Ruslar bu savaşta da Batum'u işgal edemedikleri gibi, burayı korumakla görevli Derviş Paşa Rus kuvvetlerine ciddi kayıplar verdirdi⁴.

* Arş. Gör., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

¹ İdris Bostan, "Batum", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, IV, 841.

² Cemal Gökçe, *Kafkasya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Kafkasya Siyaseti*, İstanbul 1979, 18.

³ Cemal Gökçe, *a.g.e.*, 19.

⁴ Şehabettin Tekindağ, "Derviş Paşa", *İslâm Ansiklopedisi*, III, 552.

Batum'un Ruslar açısından ne kadar önemli olduğunu 1877-1878 Osmanlı-Rus harbinde bulunmuş bir Rus subayının hatıratından görebiliriz:

"Ezelden beri Guriya'ya ait Batum'un geri alınmasını tabii olarak istiyorduk. Bunun dışında Batum, Karadeniz'in doğu ve güney kıyıları boyunca en iyi koy olarak önemli stratejik konuma sahipti. Kıyı hattının diğer bütün kıvrımları, çok önemsiz ve tesis kurnadan, açık havalarda büyük gemilerin sığınağı olarak görev yapamamaktadır. Bu koy sayesinde Batum'da, Türklerin Karadeniz kıyılarına karşı olduğu gibi, Abhazya, Guriya ve İmeretiya'ya karşı hareketlerinde esas dayanak noktası olarak görev yapmıştır. Kendi açımızdan bizde her Türk savaşında Batum'u ele geçirmeye çalıştık"⁵.

1877-1878 savaşında Batum'u savaşla ele geçirmeyi başaramayan Ruslar, Osmanlı Devleti'nin Balkan cephesindeki mağlubiyet sonucu imzalanan 3 Mart 1878 tarihli Ayastefanos antlaşmasıyla amaçlarına ulaştılar. Osmanlı Devleti, antlaşmanın 19. maddesine göre Kars, Ardahan ve Batum sancakları ile birlikte Bayezid ve Eleşkirt vadisini de Rusya'ya bırakıyordu⁶.

Daha sonra gelişmeleri menfaatlerine aykırı bulan Avrupa devletlerinin girişimleriyle yapılan Berlin Kongresi'nde Rusya'nın Batum'dan vazgeçmesi yönünde ısrarlı tartışmalar yapıldı⁷. Kongrede İngiltere Dışişleri Bakanı Salisbury, Rusya'nın Batum'u almasına İngiltere'nin rızası olamayacağını söylese de sonuç değişmedi. Nitekim 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin antlaşmasının 58. maddesiyle Batum Rusya'ya terk edilmiştir. Ayrıca 59. maddeyle Batum'un ticari mahiyette serbest liman olduğu belirtilmiştir⁸.

Batum'un antlaşma sonucu Rusya'da kalmasının önemi Rus subayının hatıratında şu şekilde belirtilmektedir:

"Rusya'nın yeni kıyılarda genişlemesine izin verilmesini istemeyen İngiltere'nin geleneksel politikasının dışında, Kongre'de bu

⁵ T.T. Stefanov, "Rus Ordularının 25 Ağustos 1878'de Batum'a Girişi", çev. Hüsamettin Yıldırım, *Askeri Tarih Bülteni*, 33(Ağustos 1992), 119.

⁶ *Muahedat Mecmuası*, IV, 196.

⁷ Stefanov, *a.g.m.*, 120.

⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *Ali Fuat Türkgeldi Tasnifi*, nr. 17/38; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, TTK Basımevi, Ankara 1953, I, 422.

konuda gayret gösteren politik rakiplerimiz de vardı. Bunlar Batum'un bizim için değerli bir kazanç ve Türkler için asıl kayıp olduğunu anlıyorlardı. Küçük olmasına rağmen sınırlarımıza yakın olan bu limanı elde ederek, Türkiye'yi kendisi için çok uygun, bizim için ise oldukça tehlikeli, Kafkas kıyısında bize düşman bir filonun demir atma yerinden mahrum ettik.

Sık ormanlarına, bize Türklerin bütün düzenli ordularından daha çok mukavemet gösteren ahalisiyle Acara'nın yarı vahşi bölgelerinde Batum, Türk devletine destek görevi görüyordu.

Anadolu ve Batı Kafkasya'daki askerî hareketlerimizi kısıtlayarak Batum, bu şekilde her yerde bizi engelliyordu. Bu limanı ele geçirerek bizim birçok askerî olumsuzluktan kurtulduğumuz, Türkiye'nin ise Kafkasya kıyılarındaki o kadar önemli durumunu kaybettiği bir gerçektir"⁹.

Batum böylece Rus egemenliği altına girmiş oluyordu. Bu egemenlik I. Dünya savaşına kadar devam edecektir. I. Dünya savaşı başladığında Rusya'nın amacı Kafkasya'dan aşağı inmek, Osmanlı Devleti'nin ise kaybettiği yerleri geri almaktı. Enver Paşa idaresinde yapılan Sarıkamış harekâtının büyük bir felakete sonuçlanmasından sonra savaş Rusya lehine gelişmeye başladı. Nitekim Ruslar 16-17 Şubat 1916 tarihinde Erzurum ve Trabzon'u ele geçirdiler. Daha sonra da Van, Muş, Bitlis ve Erzincan'a kadar ilerlediler. I. Dünya Savaşı Doğu cephesinde Osmanlı Devleti aleyhinde gelişirken, Rusya'da Ekim 1917 Bolşevik devrimi gerçekleşti. Rusya bunun üzerine bütün cephelerde mütareke istedi. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 18 Aralık 1917'de Erzincan mütarekesi imzalandı. Ruslar, Erzincan mütarekesi gereği I. Dünya savaşı sırasında işgal ettikleri bütün Osmanlı topraklarını iade ettiler. Brest-Litovsk'ta yapılan barış görüşmelerine Talat Paşa başkanlığında bir Osmanlı heyeti katıldı. Uzun müzakerelerden sonra 3 Mart 1918 tarihinde Brest-Litovsk antlaşması imzalandı¹⁰. Antlaşmanın Batum'u ilgilendiren 4. maddesinde Ardahan, Kars ve Batum sancaklarının Rus askerî tarafından hemen boşaltılacağı, Rusya'nın bu sancakların genel hukuk ve devletlerarası hukuka göre kazanacakları yeni duruma

⁹ Stefanov, *a.g.m.*, 121.

¹⁰ Brest-Litovsk antlaşması (3 Mart 1918), Ayastefanos antlaşmasının (3 Mart 1878) yıldönümünde ve antlaşmanın imzalandığı saat olan 14.00'te Rus heyetine imzalatılmıştır, bkz. Emin Ali Türkgeldi, "Brest-Litovsk Konferansı Hatıraları", *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, 13(Mart 1986), 53.

karışmayacağı ve ayrıca bunların halkını, komşu devletlerle ve özellikle Osmanlı Devleti ile anlaşmak suretiyle, yeni idare şeklinin belirlenmesi konusunda serbest bırakacağı ifade ediliyordu¹¹.

Böylece kırk yıl aradan sonra Batum'un tekrar Osmanlı Devleti'ne katılması söz konusu olmuştu. Bu arada Rusya'nın kendi içinde yaşadığı problemlerden yararlanan Azeriler, Gürcüler ve Ermeniler 15 Kasım 1917'de Maver-i Kafkas Hükümeti adı altında Elviye-i Selâse'yi ve Kafkasya'yı kapsayan bir idarî teşkilât kurdular. Müslüman ahaliye özellikle Ermeniler tarafından yapılan mezalim üzerine hem bunu önlemek hem de Brest-Litovsk Antlaşması hükümlerini tatbik etmek amacıyla Osmanlı Devleti, Maver-i Kafkas Hükümeti'nden Elviye-i Selâse bölgesini boşaltmasını istedi. Bu ultimatoma üzerine Maver-i Kafkas Hükümeti ile Osmanlı Devleti arasında Trabzon görüşmeleri başladı¹². Maver-i Kafkas Hükümetini temsilen gelen heyet, Brest-Litovsk Antlaşmasını tanımadıklarını ve 1914'teki sınır esas alınarak konuşulması gerektiğini ileri sürüyordu. Ardahan'ın Osmanlı Devleti'nde kalabileceğini söyleyen heyet, Kars'ın Ermenilere, Batum'un ise Gürcülere ait olması gerektiği konusunda ısrar ediyor ve geri adım atmıyordu¹³. Bu ısrarlı tutumda Batum'un Osmanlı Devleti tarafından ele geçirilemeyeceği düşüncesi ağır basmaktaydı.

Osmanlı hükümeti, meseleyi sulh yoluyla çözmek istediği için Trabzon görüşmelerini kabul etmişti. Batum'dan vazgeçmesi ise söz konusu değildi. Nitekim Başkumandan Vekili Enver Paşa, Trabzon görüşmeleri başlamadan önce III. Ordu Komutanı Vehib Paşa'ya gönderdiği telgrafta şöyle diyordu:

"Gürcüleri memnun etmek için kendi çıkarlarımızı feda ederek Batum'u Gürcülere hiçbir surette bırakamayız. Brest-Litovsk Muahedesi'nin hükümetimize bıraktığı mevkilerden en mühimi, yalnız Kafkasya'nın değil, belki İran'ın ve Doğu Asya müslümanlarının yegâne limanını teşkil eyleyecek olan Batum, mutlaka alacağımız mıntıka dahilinde kalacaktır. Gürcülerin bizimle dost olmalarını temin için, kendilerine Batum'dan iktisadî müsaadelerde

¹¹ BOA, *Dahiliye Nezareti İdare-i Umumiye Belgeleri* (DH.İ.UM), 20-19/13-21, lef 11.

¹² Daha geniş bilgi için bkz. Enis Şahin, *Trabzon ve Batum Konferansları ve Antlaşmaları (1917-1918)*, Atatürk Üni. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1996.

¹³ Akdes Nimet Kurat, *Türkiye ve Rusya*, Ankara 1970, 467.

*bulunabilir ve Karadeniz ile buradan irtibatlarına müsaade edebiliriz"*¹⁴.

Trabzon görüşmelerinin sonuç vermemesi üzerine ileri harekâta geçen Türk ordusu 14 Nisan 1918'de Batum'a girdi. Bunun üzerine Maver-i Kafkas Hükümeti tekrar müzakere talebinde bulundu ve 11 Mayıs 1918 tarihinde Batum müzakereleri başladı. Batum müzakereleri 4 Haziran 1918 tarihinde antlaşma ile sonuçlandı. Böylece Brest- Litovsk Antlaşması ile elde edilen topraklar haricinde Ahıska, Ahılkelek ve Gümrü de Osmanlı topraklarına dahil ediliyordu.

Ancak Rusya, kendi iç sorunlarına rağmen hala bölgede söz sahibi olma arzusundaydı. Kafkaslar'dan dışlanmayı hazmedememişti. Batum müzakereleri esnasında davet edilmesini istemiş, bu gerçekleşmeyince de Batum için alınan hiçbir kararı tanımayacağını açıklamıştı¹⁵.

Osmanlı Devleti bundan sonra Batum'da mülkî teşkilatlanmaya girişti. Bu amaçla III. Ordu Komutanı Vehib Paşa'ya gönderilen şifrede kurtarılan bölgelerde mülkî idarenin tesisi için Hamid Bey'in memur olarak görevlendirildiği belirtiliyordu¹⁶. Hamid Bey'e gönderilen bir başka telgrafta sivil memurlar gelinceye kadar ordu kumandanına "muavenet-i fikriyye ve fiiliyye"de bulunulması emredilerek, idare-i mülkiye kuruluncaya kadar her türlü ihtiyacın ordu tarafından karşılanacağı belirtiliyordu¹⁷. Mülkî teşkilatlanmayı hızlandırmak için Dahiliye müsteşarı Abdülhalik Bey özel görevler verilerek Batum'a gönderildi. 2 Mayıs 1918'de Hamid Bey'e gönderilen telgrafta da üç sancakta gerekli düzenlemeler ve halk oylaması için müsteşar Abdülhalik Bey'le birlikte çalışılması isteniyordu¹⁸.

Brest-Litovsk Antlaşmasınının 4. maddesi Elviye-i Selâse'de halk oylaması yapılmasını öngörüyordu. Gerçi bölge halkının çoğunluğunun müslüman olması dolayısıyla sonucun Osmanlı Devleti'ne katılmak yönünde çıkması kuvvetle muhtemeldi. Yine de Osmanlı Devleti bunun için

¹⁴ *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3.ncü Ordu Harekâtı*, Ankara 1993, 478

¹⁵ A. N. Kurat, *a.g.e.*, 476.

¹⁶ BOA, *Dahiliye Nezareti Şifre Kalemî* (DH.ŞFR), nr. 84/15; BOA, *Dahiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti* (DH.KMS), nr. 46-1/47.

¹⁷ BOA, *DH.ŞFR*, nr. 85/231-1.

¹⁸ BOA, *DH.KMS*, nr. 47/40, 1/1.

gerekli her türlü tedbiri almak lüzumu hissetmişti. 20 Mayıs 1918'de Batum'daki Dahiliye müsteşarı Abdülhalik Bey müstacel notuyla gönderdiği telgrafta Ruslar zamanında büyük masraflar yapıldığı, o yüzden teşkilatlanma esnasında iyi bir proje ve bütçe oluşturulması gerektiğini izah ederken¹⁹, Talat Paşa da 22 Mayıs'taki cevabî şifresinde bütçeden ayrılabilir miktar ve izlenecek yol hakkında ayrıntılı bilgi verileceğini bildiriyordu²⁰. 3 Haziran 1918'de Edirne vilayetine gönderilen telgrafta Brest-Litowsk Antlaşması gereği halk oylamasına gidileceği hatırlatılarak, oluşturulacak teşkilâtın Rus idaresi zamanını aratmayacak derecede iyi olması gerektiği belirtiliyor ve en yetenekli memurların Elviye-i Selâse'de görevlendirilmek üzere tesbit edilip bildirilmesi isteniyordu²¹. Aynı istek 3 Haziran 1918'de İzmit mutasarrıflığına²² ve 13 Haziran 1918'de Aydın vilayetine çekilen telgraflarda da dile getiriliyordu²³.

Elviye-i Selâse'de halk oylaması 12 Haziran 1918'de başladı. Dahiliye müsteşarı Abdülhalik Bey 7 Temmuz'da hazırladığı raporda Batum'da seçimin henüz sonuçlanmadığını ama bir haftaya kadar sonuçlanacağını belirtilip, seçim sonrası çalışmalar için talimat beklediğini bildiriyordu²⁴. 14 Temmuz 1918'de Abdülhalik Bey gönderdiği telgrafta, Batum'da halk oylamasının sonuçlandığını ve Osmanlı Devletine iltihâk yönünde neticelendiğini belirtiyordu. Buna göre 160 muhalif oya karşılık, 1483 kişi çekimser kalmış ve 2669 kişi iltihak yönünde oy kullanmıştı²⁵.

Ruslar, Brest-Litowsk Antlaşması gereği Batum'dan vazgeçmek zorunda kaldıklarında bunu zaruretten dolayı yapmışlardı. Aslında Batum'u tamamen unutmak gibi bir düşünceleri yoktu. Nitekim, halk oylaması sonucuna kadar herhangi bir tepki vermeyen Bolşevik idarecileri, Batum'daki sonucun Osmanlı Devleti lehine çıkması üzerine suskunluklarına son verdiler

¹⁹ BOA, *DH. KMS*, 47/52, lef 2.

²⁰ BOA, *DH. KMS*, 47/52, lef 1/1.

²¹ BOA, *DH.ŞFR*, 88/39.

²² BOA, *DH. ŞFR*, 88/38.

²³ BOA, *DH. ŞFR*, 88/137.

²⁴ BOA, *DH.ŞFR*, nr. 89/59.

²⁵ BOA, *DH.İ.UM*, nr. 20-19/13-21, lef 8.

ve bir nota ile Batum'da yapılan halk oylamasında yolsuzluk olduğunu iddia ettiler²⁶.

Böylece halk oylamasıyla Batum'un Osmanlı devletine ilhaki gerçekleşmiş oluyordu. Bir yandan da mülkî teşkilatlanma çabaları hızla devam etmekteydi²⁷. Dahiliye müsteşarı Abdülhalik Bey'in raporları doğrultusunda Dahiliye nezareti, Sadrazamlık makamına hitaben sunduğu raporda yapılan araştırmalar sonucunda Ruslar zamanındaki idarî taksimatın kabul edilmesi gereğini belirtiyordu²⁸.

Batum Rus Millî Konseyi ve Nizamnamesi

Batum'da mülkî yetkililerin yoğun bir faaliyet gösterdiği günlerde Ruslar tarafından kurulan Batum Rus Millî Konseyi adlı bir cemiyet 2 Ağustos 1918 tarihinde Batum mutasarrıflığına nizamnamesini sunmuştu²⁹. Batum mutasarrıflığı da nizamnameyi Rusçadan Fransızcaya tercüme ettirerek Dahiliye nezaretine göndermiş ve durum hakkında bilgi vermiştir³⁰.

Kurulan Rus cemiyetinin nizamnamesinden Batum'daki Rus toplumu temsil etmek ve gerektiğinde ortak hareket etmek amacıyla kurulduğu anlaşılmaktaydı. Fakat bu cemiyetin nizamnamesinden yine anlaşıldığı kadarıyla Batum'da Rus nüfuzundan başka bir güç tanımak istemeyeceği görülmekteydi.

Örneğin nizamnamenin 3. maddesinde gerekirse tüm Rusların otoriteye karşı korunmasının sağlanacağı belirtiliyordu. Cemiyetin ortaya çıktığı dönemde Osmanlı Devleti otoritesi söz konusu olduğuna göre burada Osmanlı otoritesinin hedef alındığı açıktır. Yine ayrıca 5. maddede de cemiyete Rus olmayanların üye olmasının söz konusu olmadığı belirtilmekteydi. Rusları ve Rus menfaatlerini kapsayan nizamname kanunlara aykırı idi. Çünkü 16 Ağustos 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu'nun 3. maddesinde "*Ahkâm-ı kavâniyeye ve adâb-ı umûmiyeye mugâyir bir esâs gayr-i meşrû'*

²⁶ Akdes Nimet Kurat, *a.g.e.*, 494.

²⁷ Mülkî teşkilatlanma hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ali Arslan "Birinci Dünya Savaşı Sonunda Batum'un Statüsü", *Tarih Boyunca Balkanlardan Kafkaslara Türk Dünyası Semineri (29-31 Mayıs 1995) Bildiriler*, İstanbul 1996.

²⁸ BOA, *Babıali Evrak Odası* (BEO), 339557.

²⁹ Nizamnamenin tam metni makalenin sonunda EK olarak verilmiştir.

³⁰ BOA, *DH.İ.UM*, nr. 20-19/13-26, lef 5.

veya memleket ve tamamıyet-i mülkiye-i devleti ihlâl ve şekl-i hâzır hükümeti tağyir ve anâsır-ı muhtelif-e-i osmâniyeyi siyâseten tefrik maksadına müstenid olmak üzere cemiyetler teşkili câiz değil" deniyordu. 4. maddesine göre ise "kavmiyet ve cinsiyet esâs ve ünvanıyla siyâsî cemiyetler teşkili memnû" edilmişti³¹.

Cemiyetler kanunu ile "ittihad-ı anasır"ın korunması amaçlanmıştı. Bu nedenle "kavmiyetçi ve infıradçı" cemiyetlerin kurulması yasaklanmıştı³².

Dahiliye nezaretinden gönderilen şifrede cemiyetin teşkiline izin verilmemesinin tabii olduğu, teşkilât-ı mülkiye icra edildikten sonra bu kabil müraعاتlar vuku bulursa kanun dairesinde tetkik olunur açıklaması yapılmıştır³³.

Batum mutasarrıfı Mehmed Cemil Bey de cemiyetin tasdikine ve ictima yapılmasına kanunen müsaade edilemeyeceğini bildiriyordu³⁴.

Çok uluslu bir devlet olan Osmanlı Devleti hızla parçalanmasına yol açacak yapılanmalara karşı kanunlar mucibince gereken tedbirleri almaya çalışmıştı. Batum'da kurulmaya çalışılan Rus cemiyeti de bu kapsam da zararlı bir cemiyetti.

Osmanlı Devleti, devletin bütünlüğü ve selameti için gereken her türlü hassasiyeti göstermişti. Bunun için hazırlanan kanunlar son derece açıktı. Teşkil edecek cemiyetler hakkında olunacak muamelede asayiş ve kamu düzenine aykırı maksad güden cemiyetlerin derhal kapatılması için gereken işlemlerin yapılması isteniyordu³⁵. Kavmiyet ve cinsiyet esas ve ünvanlarıyla cemiyetler teşkilinin de yasaklandığı belirtilmekteydi³⁶.

19 Ağustos 1918'de Dahiliye nezareti hukuk müşavirliği cemiyet hakkında görüşünü şöyle dile getirmekteydi:

"Bir cemiyet te'sis edilince kanun-ı mahsûsanın altıncı maddesi mücibince cemiyetin ünvan ve maksadını ve merkez idâresini umûr-ı idâre ile mükellef olacakların isim ve sıfat ve

³¹ "Cemiyetler Kanunu", *Düstur*, 2. Tertip, 1. cilt, 604-607

³² Geniş bilgi için bkz. Zafer Toprak, "1909 Cemiyetler Kanunu", *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, I, 205-208.

³³ BOA, *DH.ŞFR*, 90/213

³⁴ BOA, *DH.İ.UM.*, 20-19/13-26, lef 6.

³⁵ BOA, *Dahiliye Nezareti Hukuk Müşavirliği (DH.HMŞ)*, 19/15.

³⁶ BOA, *DH.HMŞ*, 19/14.

mahall-i ikâmetlerini mübeyyin cemiyetin mü'essisleri tarafından mahtûm ve mumzâ bir beyannâmenin Dersââdet'e nezâret-i celilelerine ve taşrada en büyük mülkiye memuruna i'tâsı ve beyânnâmeye cemiyetin nizâmnâme-i esâsiyesinden iki nüshanın rabtı lazım geldiği halde bahs olunan Rus cemiyetinin işbu şerâiti ifâ etmemesi şekle aid bir husûs teşkil eder.

Esâsına gelince: Mahallinde Rusçadan Fransızcaya tercüme olunan melfûf nizâmnâmeye nazaran cemiyet gâyet vâsi ve esâslı bir maksad-ı millî ile teşkil etmiş ve münhasıran Ruslara âid unûr ile iştigâl etmeyi gaye ittihâz eylemiş ve Rus olmayanların bu cemiyetle alâkadâr olmalarını her suretle men' etmiş olduğundan ve hal-buki cemiyetler kanununun dördüncü maddesinde kavmiyet ve cinsiyet esâs ve ünvanıyla siyâsî cemiyetler teşkilinin memnû' olduğu münderiç bulunduğundan mezkûr cemiyetin bu itibâr ile yani esâsına nazaran da kanuna mugâyir görüldüğü arz olunur³⁷.

Burada açıkça görüldüğü gibi Hukuk müşavirliği görtüşünü Rus cemiyetinin kanunlara aykırı olduğu şeklinde açıklamıştır.

Kurulmak istenen cemiyetin kanunlar gereği kurulabilmesinin söz konusu olmadığı Batum ile İstanbul arasındaki yazışmalardan açıkça anlaşıl-maktadır. Cemiyet hakkında nihaî olarak ne gibi bir karar alındığını, eldeki bilgi ve belgelerden hareketle tesbit etmek mümkün olmamıştır. Cemiyet ya nizamnamesinin 19. maddesi gereği kendini feshetmiş, ya da daha büyük bir ihtimalle kapatılmış olmalıdır.

I. Dünya Savaşı Sonrasında Batum'un Durumu

Batum'da mülkî teşkilatlanma ve Osmanlı otoritesinin sağlanması I. Dünya savaşının yenilgiyle sonuçlanması ve Mondros ateşkes antlaşması üzerine mümkün olmayacaktır.

Mondros ateşkes antlaşması ile Batum için yeni bir dönem başlamıştır. Osmanlı Devleti Batum'un işgal edilebileceği endişesini taşıdığından 28 Ekim'de Batum mutasarrıflığına gönderdiği şifrede Brest-Litowsk antlaşmasının İtilaf devletlerince kabul edilmediğini, Batum ve havalisinin tahliyesinin beklenmesini ve tahliyenin neticesine kadar efkâr-ı umumiyenin

³⁷ BOA, DH. HMŞ, 4-1/4-13 ; BOA, DH.İUM, 20-19/13-26, lef 5.

münasib bir şekilde idaresinin gerektiğini bildiriyordu³⁸. Nitekim 30 Ekim 1918 tarihli Mondros ateşkes antlaşmasının 15. maddesinde Batum'un işgal edilebileceği belirtiliyordu³⁹.

Osmanlı Devleti, İtilaf devletleri tarafından Batum işgal edilse bile bunun geçici olacağı ve mülkî idaresinin de son bulmayacağı inancındaydı. Bu yüzden işgali muhtemel pek çok yere olduğu gibi Batum'a çekilen telgraflarda da sükunet tavsiye edilerek müşkül durumlar meydana getirebilecek müdahalelerden uzak durulması isteniyor⁴⁰, Batum'un işgalinin mütareke hükümlerinden olduğu fakat tahliyenin memurîn-i mülkiyeyi kapsamadığı belirtiliyordu⁴¹. Osmanlı Devleti mülkî idare kendisinde kalmak şartıyla askerî açıdan işgale de razıydı. İngilizler ise Batum, Kars ve Ardahan dahil bütün Kafkasya'nın askerî ve mülkî yönden işgalini planlamışlardı⁴².

İngilizler Batum için düşündüklerini uygulamakta gecikmediler. 19 Aralık 1918'de Batum'a gelen İngiliz gemileri limanı kontrol altına aldı ve şehre askeri bir vali tayin edildi⁴³. 24 Aralık'ta Batum müstahkem mevki kumandanı Cemal Paşa'ya şu andan itibaren Batum'un işgal edildiği ve Batum'da Türk bayrağı asılamayacağı bildirildi. Bundan sonra Osmanlı Devleti Batum mutasarrıflığındaki memurlarını geri çağırdı. 2 Ocak tarihinde gönderilen yazıda Batum'daki memurîn-i osmaniye'nin harcırahlarının ödenerek gelmeleri isteniyordu⁴⁴. Bu durum Osmanlı Devleti'nin fiili vaziyeti ve mülkî idaresinin sona erdiğini kabullendiğini gösteriyordu. Batum'daki Türk askerlerinin de çekilmesiyle Ocak ayı sonunda mülkî ve askerî bir Türk otoritesi kalmamıştır. Osmanlı Devleti Batum'dan çekildikten sonra halk arasında çeşitli fikirler meydana gelmiş, cemiyetler kurulmuştur. Bunlardan en güçlüsü Batum'un tekrar Osmanlı Devleti'ne katılmasını savunan Batum Cemiyet-i İslâmiyesi idi ve halk arasında taraftar buluyordu. Ayrıca Batum'un Gürcistan'a ilhakını ve Batum'un Gürcistan'a bağlı muh-

³⁸ BOA, *DH.ŞFR*, 92/283.

³⁹ Nihat Erim, *a.g.e.*, c. 1, 522.

⁴⁰ BOA, *DH.ŞFR*, 93/280.

⁴¹ BOA, *DH.ŞFR*, 93/298.

⁴² Daha geniş bilgi için bkz. Mustafa Budak, "Mondros Mütarekesi'nden Sonra İngilizlerin Batum'u İşgali", *Kafkas Araştırmaları*, III (1997), 117-141.

⁴³ Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Ankara 1973, c. 1, 59.

⁴⁴ BOA, *DH.ŞFR*, 95/13.

tar olarak kalmasını savunan akımlar da vardı. Bunların halk nazarında fazla bir tabanı bulunmuyordu⁴⁵. Osmanlı Devleti'nin Batum'dan ayrılmasıyla beraber halk arasında ciddi bir gelecek kaygısı meydana gelmiştir.

Osmanlı Devleti Batum'dan ayrıldığı sıralarda Sovyet Rusya kendi iç sorunlarıyla uğraşmaktaydı. Kendi iç sorunlarını çözen Rusya hemen bölgeye ilgi duymaya başlamış ve İtilaf devletlerinin Batum'da varlığı kendisini tedirgin etmiştir. İtilaf Devletleri Kafkasya'ya açılan kapı olan Batum'la kendi stratejik menfaatleri doğrultusunda ilgilenmişlerdir. Fransa Batum'da etki alanı kurmak istemiş ve Fransız savaş filosunun Gürcülere yardımcı olacağı açıklamasını yapmış, İtalyan savaş gemileri de Batum limanını ziyaretten geri kalmamıştır⁴⁶. Amerika ise Kafkasya da Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'dan oluşan bir konfederasyon peşindeydi. Ermenilerin denize çıkmak ihtiyacından bahisle Batum'un ve hatta Trabzon'un Ermenilere verilmesi düşüncesindeydi⁴⁷.

İtilaf devletlerinin politikası, Batum'un Osmanlı Devleti veya Batı için tehlikeli bir rejime sahip Sovyet Rusya yerine kendileri için sorun çıkarmayacak Gürcüler veya Ermenilerin elinde kalması yönündeydi.

Misâk-ı Millî ve Batum

Son Osmanlı Meclis-i Mebûsanı'nın aldığı en önemli kararlardan birisi Misâk-ı Millî'nin 28 Ocak 1920'de kabulü idi. Bu önemli beyannamenin 2. maddesinde "halkı özgürlüğe kavuşunca, oylarıyla anavatana katılmış olan Kars, Ardahan ve Batum için gerekirse yeniden halkın serbest oyuna başvurulabilir" deniyordu⁴⁸. Böylece son Osmanlı Meclis-i Mebûsanı da Batum'dan vazgeçilmediğini ifade etmişti. Fakat 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali ve Meclis-i Mebûsanın dağıtılması üzerine milletin hak ve hukukunu korumak üzere Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı. Türkiye Büyük Millet Meclisi de Batum için büyük hassasiyet göstermiştir. Ankara'nın görüşlerini yansıtan *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesi yayın hayatına

⁴⁵ Daha geniş bilgi için bkz. Bülent Bakar, "Birinci Dünya Savaşı ve Mütareke Döneminde Batum", M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996

⁴⁶ S.İ. Aralov, *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları*, Ankara 1985, 14

⁴⁷ Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, İstanbul 1994, I, 503

⁴⁸ İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları*, I, 15.

başladığı gün "*Batum'un işgâl altında bulundurulması Elviye-i Selâse hakkında verilecek karara taallukan muvakkat bir mâhiyettir. Elviye-i Selâse Mütâreke'de Osmanlı hududu dâhilinde bulunmak itibâriyle bizim üç kıymetli livâmuzdur. Herhâlde vaziyet Türkiye sulhünün müzâkeresi meyânında tedkik ve tesbit olunacaktır*" diyordu⁴⁹. Bu arada Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilmek üzere Batum sancağından beş mebus gönderildi⁵⁰.

İngiltere, 1920'nin başından itibaren Batum'dan çekilmek düşüncesindedeydi. XV. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa, Batum'da İngilizlerin çekilmesiyle birlikte büyük karışıklıklar olabileceği ve Gürcistan'ın Batum'u işgal edeceği endişesini taşıırken, Türk askerlerinin Batum'u alması fikrindeydi⁵¹. III. Fırka Komutanlığından, XV. Kolordu Komutanlığına 24 Mart 1920'de gönderilen raporda, Gürcistan'da bolşeviklik ilanının söz konusu olduğu, Gürcülerin Batum ve bölgesinde bir Sovyet hükümeti arzuladıkları bildiriliyordu⁵². İngilizlerin Batum'u tahliye hareketlerinin artmasıyla birlikte 9 Mayıs'ta Karabekir Paşa, Batum üzerine bir harekât için Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne başvurdu⁵³. Haziran ayı içinde Ankara hükümeti Batum için bir harekât düşünmüşken Sovyet Rusya Cumhuriyeti hariciye komiseri Çiçerin'in yapılması muhtemel bir hareketin ertelenmesini isteyen mektubu üzerine harekâtı erteledi⁵⁴. Temmuz ayında İngiltere Batum'dan çekildi ve hemen akabinde Gürcüler Batum'u işgal ettiler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan müzakerelerde Batum konusu da ele alındı. Müzakerelerde ortaya çıkan düşünce Batum'un Misâk-ı Millî sınırları içinde yer aldığı ve barışçı yollarla meselenin çözümü şeklindeydi. Özellikle Şubat 1921'de yoğunlaşan Batum ile ilgili müzakerelerde söz alan Mustafa Kemal Paşa görüşleri şöyle dile getiriyordu:

"..Moskova'da umur-ı hariciyeyi idare eden Çiçerin dahi vaktiyle bize Elviye-i Selâse'yi ağzınıza almayın; Batum şehri bir Rus şehridir demişti. Binaenaleyh Ruslar bizim Elviye-i Selâse'yi işgalimize taraftar değildirlen.

⁴⁹ *Hakimiyet-i Milliye*, 10 Kanun-ı Sani 1920, 1

⁵⁰ Fahrettin Erdoğan, *Türk Elllerinde Hatıralarım*, İstanbul 1954, 238.

⁵¹ Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, I, 484.

⁵² *aynı eser*, I, 581.

⁵³ *aynı eser*, II, 12.

⁵⁴ *Atatürk'ün Millî Dış Politikası*, I, 166

Şimdi efendim mevzu bahis olan mesele; Misak-ı Millimiz ve hudud-u millimiz dahilinde olduğunu iddia ettiğimiz Elviye-i Selâse'de ahalinin ârâ-yı unumiyesine müracaat etmek suretiyle Elviye-i Selâseyi almak istiyoruz veyahut herhangi bir şekilde bir fikrimizi azami bir surette temin etmek istiyoruz.

Harbetmemek için ne yapmak lazımsa (yapacağız. Çünkü her zaman arz edildiği üzere Büyük Millet Meclisimizin takip ettiği siyaset) harp siyaseti değildir; muslihane temini menafî etmektir. İşte bunun içindir ki meseleyi heyet-i aliyenize arz etmiştir. Bugün vaziyet budur. Misak-ı Millimizde Elviye-i Selâse bizimdir, diyoruz. Vereceğiniz kararı... Bunun sureti teminidir. Onu düşününüz, ona karar veriniz; ... Heyeti Vekile tatbik edecektir"⁵⁵.

Buradan Ankara hükümetinin politikasının Batum meselesini öncelikle sulh yoluyla çözmek istediğini anlıyoruz. Kazım Karabekir Paşa'nın Ermenilere karşı Doğu harekâtını başlatması Gürcistan'da bir tedirginlik meydana getirmişti. Ankara hükümeti, bunun üzerine Gürcistan'a iyi ilişkiler geliştirmek istediğini bildirdi. Ermeniler ise Sovyet Rusya ve Türkiye'yi karşı karşıya getirmeye ve Türkiye'nin Batum'u işgal edeceğine Rusya'yı inandırmaya çalışıyordu⁵⁶. Ermeniler'e karşı başarı kazanılması ve Gümrü antlaşmasının imzalanmasından sonra bir Türk heyeti, Doğu sınırlarını güvence altına almak ve görüşmeler amacıyla Moskova'ya gitti.

Sovyet Rusya Gürcistan'ın Türkiye ile iyi ilişkiler geliştirmesini şüpheye karşıladıktan sonra 19 Şubat tarihinde Gürcistan'a savaş ilan etti. Gürcistan'ın Sovyet Rusya karşısında başarısızlığa uğraması ve hızla bolşevikleşmesi üzerine durum Batum için nazik bir hal almaya başladı. Türkiye'nin de Gürcistan'a nota vermesi ve Türk ordusunun ileri hareketından sonra 11 Mart 1921'de Batum tekrar Türk ordusunun kontrolüne girdi⁵⁷. Diplomatik yalnızlık içinde olan Ankara hükümetinin en önemli hedeflerinden biri Sovyet Rusya ile bir antlaşma imzalamaktı. Moskova'da yapılan görüşmeler Batum meselesi yüzünden defalarca kesilme noktasına gelmiş, Sovyet Rusya temsilcileri Batum konusunda uzlaşmaz ve taviz vermez bir tutum sergilemişlerdir. Nihayet 16 Mart 1921 tarihli Moskova antlaşması imzalanmış ve bu antlaşmanın 2. maddesi ile Batum sovyetleşmiş

⁵⁵ TBMM, *Gizli Celse Zabıtları*, I, 453.

⁵⁶ Salahi Sonyel, "Kurtuluş Savaşı Günlerinde Doğu Siyasamız", *Bellekten*, XLI, 688

⁵⁷ Kazım Karabekir, *a.g.e.*, II, 210.

Gürcistan sınırları içinde kalmıştır⁵⁸. Böylece Türk ordusu buradan çekildi ve Batum tekrar Gürcistan'ın kontrolüne girdi.

Moskova Antlaşması'nın imzalanmasından sonra 13 Ekim 1921 tarihinde Türkiye, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan arasında Kars antlaşması imzalandı. Kars Antlaşmasının 6. maddesiyle Batum'un Gürcistan'a ait olduğu tekrar kabul edilmiştir⁵⁹.

Sonuç Yerine

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Batum mücadelesi Rusya'nın Kafkaslara inmesiyle beraber hep var olmuştur. Brest-Litowsk antlaşmasından sonra Osmanlı Devleti'nin Batum'da mülkî teşkilatlanma çabaları esnasında Rus menfaatleri ve hedefleri doğrultusunda zararlı bir cemiyet olan Batum Rus Millî Konseyi ortaya çıkmıştır. Cemiyetin ortaya çıkışı ve nizamnamesi Rusların Batum üzerindeki planlarından hiçbir zaman vazgeçmediğini gösterirken, cemiyete karşı alınan tedbirler Osmanlı Devleti'nin ülke bütünlüğü açısından bu konuda ne kadar hassas davrandığını ortaya koymuştur.

Batum'un terkedilmesi Batum'da olduğu gibi Türkiye'de de büyük bir üzüntü yaratmıştır. Fakat o günkü şartlar içinde yapılacak fazla birşey yoktu. Diplomatik yalnızlık içinde olan ve batılı güçlerle mücadele eden Ankara hükümeti, Sovyetlerin desteğini alabilmek için Misâk-ı Millî sınırları içinde yer alan Batum'u terketmek zorunda kalmıştır. Bugün Batum Gürcistan'a bağlı Acara özerk bölgesinin başkentidir ve nüfusu yaklaşık 140.000'dir⁶⁰.

58 İsmail Soysal, *a.g.e.*, I, 33.

59 *aynı eser*, 43.

60 İdris Bostan, *a.g.m.*, 210.

EK**

Batum Rus Millî Konseyi'nin Nizamnamesi⁶¹

1. madde: Konseyin Bulunduğu Yer: Rus Millî Konseyi Batum'da bulunur. Konsey işlevlerini Batum şehrinde ve Batum bölgesinde yürütür. Konsey kendi gizli formuna ve mühüre sahiptir. Adı Batum Rus Millî Konseyi'dir.

2. madde: Konseyin Amaçları: Batum Rus Millî Konseyi'nin esas amacı tüm Rusların birleşmesini sağlamak (*Ruslar, Ukraynalılar, Beyaz Ruslar ve Kazaklar*), tüm Rus kurumlarını faaliyetlerini yürütmeleri için birleştirmek ve onların ekonomik seviyesi yüksek, medeniyet ve refah içinde yaşamasını sağlamaktır.

Amacı; onların milliyetini, dinini, dilini, eğitim kurumlarını, kültürünü, kişi mülkiyet haklarını korumak ve onları ülkenin diğer tüm milletleriyle her zaman barış içinde yaşatmaktır.

3. madde: En Yakın Görevler (Hedefler): Rus Millî Konseyi, şehirde ve bölgede yaşayan tüm Ruslar tarafından seçildiği için manevî hayatın (kilise, dil, okul, dersler, kütüphaneler v.s.) gelişimini Rus vatandaşlara garanti etmek durumundadır.

Konsey, gerekli durumlarda tüm Rusların otoriteye karşı korunmasını yüklenmiştir. Ayrıca hukukî yardımı, yurttaşların onurunu ve menfaatini korumayı üstlenmiştir. Kurum, fakirlere ve koloninin yaşlı üyelerine yardım etmek, tıbbî yardım sağlamak, ihtiyacı olanlara iş bulabilmek için elinden geleni yapar.

4. madde: Konseyin Kaynakları :

- a) Üyelerin yıllık gönüllü bağışları
- b) Giriş bağışı
- c) Halka açık kurslardan gelen paralar v.s.

** Nizamnameyi Fransızca'dan tercüme eden M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Arş.Gör. Arzu Ocaklı ve Galatasaray Üniversitesi öğrencisi Hüseyin Yargı'ya teşekkür borçluyum.

⁶¹ BOA, *DH.İ.U.M.*, 20-19/13-26, lef 1-2-3.

d) Konseyin üretim kuruluşlarından elde ettiği gelirler

5. madde: Konseyin Üyeleri: Rus Millî Konseyinin üyeleri yalnızca Rus olmak şartıyla 20 yaşına ulaşmış şüpheli şahıslar haricindeki kadın erkek bütün Ruslardan (*Ruslar, Ukraynalılar, Beyaz Ruslar, Kazaklar*) oluşur.

6. madde: Konseyin Organizasyonu: Her sene Batum şehri ve bölgesinde oturan tüm Ruslar genel kurulda Rus Millî Konseyine otuz üye (delege) ve bir sene için 15 aday seçerler. -Medeni- Rus ekonomik toplumunun yönetici üyelerinden birisi millî konseye de üye olarak seçilir. Batum Rus Millî Konseyi kendi üyelerinden maliye, hukuk, sağlık, refahın artırılması, eğitim vs. işlerle ilgilenen özel komisyonlar oluşturur ve komisyonun yönetimini düzenler.

Konsey bölümlerini yararlı olabilecek kişilerle işbirliği yapmakta özgür bırakmıştır. Rus Millî Konseyi yapılan işleri incelemek için ayda bir defa toplanır. Bir başkan, iki başkan yardımcısı, iki sekreter ve bir saymandan oluşan günlük işlerin yürütüldüğü bir heyet seçilir. Ayrıca bölüm başkanları da bu heyetin üyesidirler. Konsey toplantıları bu heyet başkanının çağrısı üzerine yapılır.

Toplantılarda yapılacak işler çoğunluk tarafından belirlenir. Toplantılar üyelerin en az üçte birinin hazır bulunması şartıyla gerçekleştirilir, her üye bir oy hakkına sahiptir. Bunlar halka açık veya kapalı olabilir

7. madde: Konseyin Hakları: Rus Millî Konseyi tüzel bir kişiliğe sahip olması hasebiyle taşınır ve taşınmaz mallar edinebilir, hukukî davaları takip edebilir, kontratlar yapabilir, üyelerin gönüllü bağışlarını kabul edebilir. Ruslara halk toplantıları düzenler ve üretici şirketler organize edebilir.

8. madde: Konseyin Vazifeleri: Batum Rus Millî Konseyi Batum ve civarındaki tüm Rus nüfusunu temsil eden bir organdır. Görevleri şu şekildedir:

Üyelerinin de fikrini alarak onların arasında iş bölümü yapmak, konseyin gelirlerini arttırarak amacına ulaşmak, işleri yönetmek, konseyin gelirlerine itina etmek, çalışanları eğitmek, iş sağlamak ve (çalışanlar için) tatilleri düzenlemek.

Diğer görevleri; ödemeleri zamanında yapmak, muhasebeyi ve giderleri düzenlemek, programın uygulanmasını sağlamak, konsey adına diğer kurum ve kişilerle iyi ilişkileri gerçekleştirmek, üyeleri konseyin genel kurullarına davet etmek, yıllık bütçeyi hazırlamak ve konseye sunmak, konseyin faaliyetlerinin toplamını hesaplamak, genel kurul kararlarını almak ve genel kurula sunulan projeleri hazırlamak

9. madde: Batum Rus Millî Konseyi, genel kurullarda üyelerle beraber, geçmiş yılın ve gelecek yılın bütçelerini kontrol etmek ve onaylamak zorundadır. Bütçe ve hesaplar iki hafta boyunca inceleme komisyonu tarafından gözden geçirilmeli, uyarılar yapılmalı ve çözümler bulunmalıdır.

10. madde: Yıllık hesaplar 1 Ocak'ta başlar.

11. madde: İnceleme komisyonu, Rus üyelerin genel kurulunda seçilir ve üç üye ve iki adaydan oluşur.

12. madde: Rus Yurttaşların Genel Kurulu: Batum ve civarındaki Rus yurttaşlarının genel kurulları; olağanüstü haller dışında yılda dört kez, millî konseyin ihtiyaç duyduğu zamanlarda inceleme komisyonunun talebi durumunda ve en az 100 Rus üyenin istemesi halinde toplanır. Son iki sebepten dolayı genel kurulun istenmesi durumunda, isteğin yazılı olarak bildirilmesinden en geç iki hafta içinde bunun gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

13. madde: Konsey, genel kurulun gününü, saatini ve yerini önceden tüm Rus üyelere bildirmek zorundadır.

14. madde: Genel kurul şu meselelerle ilgilenir; Konsey üyelerinin, inceleme komisyonunun ve diğer organların seçimleri, organlar için kurumların hazırlanıp onaylanması, konseyin hesaplarının ve bütçesinin kontrolü ve onaylanması, giderlerin düzenlenmesi, mal alım satımının ve gelirlerin düzenlenmesi, borçların onaylanması

Konsey sadece genel kurul tarafından kapatılabilir veya tüzüğü değiştirilebilir. Konsey ayrıca diğer bütün işlerin hazırlanması ve tasdik edilmesiyle meşgul olur.

15. madde: Genel kurulun başkanı ve sekreteri her seferinde kurul tarafından seçilir ve toplantıyı başkan açar.

16. madde: Genel kurul Batum ve civarındaki tüm Rus üyelerin üçte biri hazır olduğunda gerçekleştirilebilir. İlk toplantının yapılamadığı halde, ikinci toplantı, aradan iki haftadan fazla süre geçmeden gerçekleştirilmelidir. Toplantı tüm üyelere resmen ilan edilir.

17. madde: Genel kurulda aşağıdakiler hariç tüm meseleler, işler görüşülür ve çözüme ulaştırılır;

- a) Konseyin tüzüğüne değiştirilmesi
- b) Mal alım, satım ve rehini
- c) Esas harcamalar
- d) Borçlanmalar
- e) Konseyin kapatılması

Bu sorunların konuşulması için üyelerin üçte ikisinin hazır bulunması gerekmektedir. Eğer bu sayıya ulaşılamazsa kurul geçerli sayılmaz ve kurulda hazır bulunan üyeler tarafından aynı meselelerin görüşüleceği diğer kurulun tarihi belirlenir (yine iki hafta içinde yapılmalıdır). Toplantı, tüm üyelere daha önceden bildirilmelidir.

18. madde: Konseyde üye ve diğer organların seçiminde sonuç alınmaz, salt çoğunluk elde edilmezse diğer bir oylamaya geçilir. Seçilen üyeler çoğunluğun oyunu alan kişilerdir.

19. madde: Rus Millî Konseyinin Kapatılması: Konsey, eğer Batum ve civarındaki Rus üyelerin sayısı 100'den aşağıya düşerse genel kurul kararıyla kapatılır.

20. madde: Konseyin faaliyetleri bittiğinde tüm işler tasfiye edildikten sonra kalacak mallar sivil, ekonomik Rus topluluğuna veya sivil, ekonomik kurumlara aktarılmalıdır.